

6. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14.04.2022 № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>.

7. Олександра Яновська. Докази та доказування в кримінальному провадженні в умовах воєнного стану: практика Верховного Суду. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1326181/>.

8. Драган О.В. Особливості допиту осіб під час воєнного стану та процесуального керівництва прокурора. *Психологічна допомога в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнського круглого столу (Київ, 18 травня 2023 року) [Електронний ресурс]. / За наук.ред. В.В. Тильчика, Ю.Л. Вітомського, О.А. Назарова, С.Ю. Бондаренка, В.В. Волошиної та ін., Київський університет інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»*. Київ: Видавник Назаров О.А., 2023. С. 48-54. URL: <https://cutt.ly/mwqF4TWV>.

9. Рішення ЄСПЛ від 13.06.2019 у справі «Marcello Viola v. Italy» URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22languageisocode%22>.

10. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 року №2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–42, № 43, № 44–45, ст.529.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-57>

МОДЕЛЬ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Сеник Тарас Богданович

*доктор філософії у галузі права,
старший викладач кафедри кримінального права та процесу
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

Кожна країна закріпила нормативну модель судового розгляду у кримінальному провадженні, однак важливо відрізнити нормативну модель кримінального процесу від ідеальної моделі, інакше кажучи, теоретичної моделі судового розгляду у кримінальному провадженні.

У науковій літературі панує думка, що ідеальна модель судового розгляду використовується тільки для опису певної моделі, яка не існує в реальності та слугує прикладом певних правових явищ. Окрім того,

варто зазначити, що ідеальні моделі судового розгляду кримінального провадження застосовні і відображені у вивчені конкретних процесів і реально існуючих явищ, а теоретичні моделі відображаються в реальності – вони проявляються у формі нормативних моделей (у даному дослідженні – у формі моделей судового розгляду кримінального провадження у відповідних правових системах). Попре те, у німецькій доктрині кримінального процесу, науковець А. Езер припустив, що поняття «ідеальна модель судового розгляду кримінального провадження» служить для аналізу рішень, прийнятих у змагальному та інквізиційному процесі [1; с. 67].

Постає питання, яка модель судового розгляду у кримінальному провадженні існує?

Перш за все варто відмітити, що найбільше сумнівів може викликати спроба змодельовати мету кримінального процесу в тій чи іншій моделі судового розгляду.

В англосаксонській моделі метою судового розгляду є проведення кримінального провадження відповідно до формалізованих правил і принципів справедливого судового розгляду та процесуальної справедливості. Однак це завжди робиться з припущенням, що справедливе судове провадження призведе до встановлення прийнятного результату процесу з точки зору перебігу дослідження матеріалів кримінального провадження,

Зокрема, стверджується, що дана модель не завжди узгоджується з матеріальною істиною. Тож, для встановлення процесуальної справедливості та дослідження матеріальної істини виникає в той момент, коли сторони судового розгляду погоджуються, що матеріали кримінального провадження є правдивими, адже результат був досягнутий шляхом справедливого судового розгляду. Окрім того, в англосаксонській моделі судового розгляду, суддя не має ані зобов'язань, ані інструментів для встановлення матеріальної істини, оскільки дослідження доказів здійснює відповідний орган (так званий дослідник) суд присяжних (тільки перед судом корони та присяжними, але не під час судового розгляду в мировому суді та під час судового розгляду).

Друга модель судового розгляду є континентальна. Головною метою континентальної моделі кримінального провадження є встановлення матеріальної істини. Досягнення процесуальної справедливості – теж мета, але другорядна.

Континентальна модель використовує кореспондентний підхід судового розгляду – судження відповідає матеріальній істині, якщо воно відповідає дійсності, окрім того, судовий розгляд передбачає змагальний характер між сторонами кримінального провадження, а суд

виступає, яка неупереджений арбітр між сторонами. Тож, судовий розгляд приймає форму «раціональних дебатів», які очолює та модерує неупереджений орган [2].

На відміну від попередньої моделі, змішана модель судового розгляду із підвищеною змагальністю відрізняється від континентальної, тим що метою процесу також є встановлення матеріальної істини, однак тягар встановлення має лежати на сторонах кримінального провадження, а суд здійснює лише втручання у з'ясування та дослідження матеріалів кримінального провадження у виняткових випадках

Наприклад, змішана модель з підвищеною змагальністю передбачає, що сторони надають докази на підтримку своєї версії подій, а суд має доказову ініціативу лише у «виняткових випадках, виправданих особливими обставинами» [3]. З аналізу змішаної моделі з підвищеною змагальністю можна було зробити попередній висновок, що підхід до матеріальної істини в цій моделі вимагає припущення, що судові рішення ґрунтуються на реальних подіях і, крім того, було винесено в результаті справедливого судочинства.

На основі вищенаведеного, ми бачимо, що існує багато компонентів, які

визначають, чи належить судовий розгляд певної країни до ідеальної континентальної моделі процесу, англосаксонської моделі чи змішаної моделі з підвищеною змагальністю. Для подальшого дослідження, необхідно визначити основні положення, які є ключовими для аналізу певної ідеальної моделі судового розгляду. Водночас слід підкреслити, що існує багато інших складових кримінального процесу і, зокрема, самого судового розгляду, які не визначають, чи належить дана модель судового процесу до однієї з ідеальних моделей.

Література:

1. A. Eser, *Adversatorische und inquisitorische Verfahrensmodelle: Ein kritischer Vergleich mit Strukturalternativen* [w:] *Die strafprozessuale Hauptverhandlung zwischen inquisitorischem und adversatorischem Modell: eine rechtsvergleichende Analyse am Beispiel des deutschen und des zentralasiatischen Strafprozessrechts*, Hrsg. F.Ch. Schroeder, M. Kudratov, Frankfurt am Main 2014, s. 11–29; E. Billis, *Die Rolle des Richters...*, s. 67.

2. Codice di procedura penale. URL: <https://www.brocardi.it/codice-di-procedurapenale/>

3. Kodeks postępowania karnego. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970890555/U/D19970555Lj.pdf>